

„VIGYÁZZ, AMERIKA!”

Az egyesült államokbeli ASCD (durva fordításban: Tananyagfejlesztés és Tanfeliügyel Egyesülete) 1994-es évkönyve a magyar olvasó számára is érdekes, tanulságos tanulmányokat közöl, különösképp, ha a magyar olvasó nem csak olvassa, hanem érti is, mivel írnak kollégái az Új Világban. Ez utóbbi azért is fontos, mert a kötet arról az USA-ban erősödő szakmai és politikai trendről szól, ami nemzeti tananyag és követelmények felállítását szorgalmazza (s melyet a NAT támogatói náunk is oly nagy előszeretettel emlegették az elmúlt években: lám, még a nagyon liberális Amerikában is...).

A *national curriculum*, magyarul nemzeti tantervnek fordítható kifejezés fogalmilag annyira távol esik a mi NAT-unktól, mint amilyen messze Amerika van Magyarországtól. A könyv első lapjain kiderül ugyanis, hogy az amerikaiak által koncipált *national curriculum* se nem nemzeti, se nem tanterv az európai felfogás értelmében. A világnak ezen a felén ha valamit *nemzetinak* hívnak, akkor az *orizágot* jelent, s ha országos valami, akkor annak egyetlen gázdája lehet csak: *az állam*. Ezekkel az áttételekkel a nemzeti tananyag kimondva-kimondatlanul hazánkban is állami tananyagot jelent. Nem így Amerikában. Furcsa módon részint az integráló nemzetselfogás miatt is, az Óceán túloldalán a nemzet az országot lakó egyének összessége, s nincs értelmezése, mint önálló tartalomnak, fogalomnak; és így nem kapcsolódik sem a tagállamok kormányzatahoz, sem pedig a szövetségi kormányhoz. *Elnore* és *Fuhrman* bevezető tanulmányukban leszögezik: az, hogy a tananyag egyre inkább nemzeti kérdés, nem jelentheti a szövetségi kormány beavatkozását az iskolák ügyeibe (ez amúgy alkotmánymódosítást igényelne). Mitől lesz tehát nemzeti a tanterv? Az amerikai felfogás szerint attól válik egy ügy nemzeti fontosságúvá, hogy országos jelentőségtűvé lesz, azaz, nyilvánosan tárgyalta közigyéként kezelik [public policy debate]. Jellemző, hogy magyarra még lefordítóni sem akarózik e gondolatnak. A két szerző a szakmai hállózatok, szövetségek, egyesületek erősödésében és a tananyagokra való hatásában látja a nemzeti jelleg, a standardizálás jelentőségét.

Ilyen kontextusban tárgyalja a kötet a nemzeti standárok szükségségét és létrehozásának körlülményeit. Ezen a ponton viszont már nehezen tud megjegyzéseket tenni a recenzens, mert nincs mivel és kivel vitatkozni. Nem mintha nem lennének a tanulmányokban megkérdezjelezhető állítások (sőt, szinte csak azok vannak), hanem mert a szerzők olyan megfellebbezhetetlenül, olyan arrogáciával teszik, hogy ott további érvelésnek helye nincs. Csupa olyan dolgot állítanak, amely a hazai szakmai közéletben is elhangzik, minden különösebb tárgyi, vagy kutatási alap nélkül:

1. Az amerikai oktatás színvonala állandóan csökken (kivéve az alapkészségek néhány területét), s ez veszélyezteti az amerikai gazdaság vezető szerepét a világban.
2. A tananyagtartalomra vonatkozó standardizálás, nemzeti követelményrendszer emeli az oktatás színvonalát, mert végre megköveteli a diákoktól a megfelelő tudást, mert a tananyaghoz mért teljesítményét.
3. A NAT-szerű képződmény emeli a pedagógusok szakmai műveltségi szintjét, mert arra kényszeríti őket, hogy alaposan felkészüljenek.
4. A standard nemzeti követelményrendszer növeli az esélyegyenlőséget, mert az ország minden tanulója számára egyenlő esélyt kínál az azonos tananyag kínálatával.

Nézem ezeket az állításokat és – nem értem őket. Soha egyetlen oktatásgazdasági kutatás nem volt képes igazolni a direkt összefüggést és főleg az ok-okoziatásig a közoktatás „színvonala” és a gazdasági teljesítmény között. Ráadásul a tradicionális mértékkel mért színvonal az USA-ban soha nem volt oly magas, mint mondjuk Kelet-Európában; de akkor miért amerikai tanácsadók segítik a magyar gazdaságot és nem fordítva? Miért nem alkalmaznak tömegével magyar pedagógusokat és tananyagíró szakembereket Amerikában? Miért nem mi írjuk tankönyveiket? Miért, ha mi ilyen jók vagyunk, ők meg annyira gyengék? Talán nem is tudnak rólunk! Legalábbis a tanulmánykötet szakirodalmi referenciái ezt engedik sejteni, mert csupán *egyetlen* nem-amerikai mű szerepel a száznál bizonnyal több hivatkozás között – egy Japán középiskolásról szóló UNESCO tanulmány. Elkészül Amerikában egy országos presztízsű szervezet kiadásában egy évkönyv, szerzői nagy magabiztossággal írnak le állításokat úgy, hogy egyetlen olyan írást sem olvastak, amely a nemzeti standardok terén már nagyobb történelmi tapasztalattal rendelkező országok tanulságairól szól! (Ilyenkor mégis azt gondolom, hogy valami gond lehet az amerikai oktatás színvonalával.)

Igy aztán csak azt lehet ideírni, hogy nem igazolt, hogy követelmény nélküli nincs teljesítmény, hogy a *meganított* kötelező törzsanyag *meganált* törzsanyagot jelent. Nem igazolt, hogy a nemzeti tantervek nyomán emelkedik egy szakma presztíze és professzionalizmusa. Arról meg különösen sokat lehetne mesélni tengerentéri kollégáinknak, hogy az egységes követelményrendszer mennyire nem jelenti az esélyegyenlőség növekedését. No, így aztán jól elvitatkozhatnánk.

(Richard F. Elnore & Susan H. Fuhrman: *The Governance of Curriculum. The 1994 ASCD Yearbook*. Alexandria, 1994.)

Horváth Attila

